

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Na tropie literatury bułgarskiej w Polsce w 2015 roku

Author: Dorota Gołek-Sepetliewa

Citation style: Gołek-Sepetliewa Dorota. (2016). Na tropie literatury bułgarskiej w Polsce w 2015 roku. "Przekłady Literatur Słowiańskich" (T. 7, cz. 2 (2016), s. 15-24).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Na tropie literatury bułgarskiej w Polsce w 2015 roku

On the trail of Bulgarian literature in Poland in 2015

Dorota Gołek-Sepetliewa

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, dorota.golek-sepetliewa@us.edu.pl

Data zgłoszenia: 30.03.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2016 r.

Abstract: The article comments on translations of Bulgarian literature in Poland in 2015, basing its findings on literary analyses for the purpose of presenting preferences in the readers' market in terms of genre forms, conventions, styles, and subject matter. In the abovementioned year, translations (by Hanna Karpińska) of the following works were published: Kalin Terziyski's collection of short stories *Is there anybody to love you?*, Zachary Karabashliev's road novel *18% gray*, and Georgi Tenev's crime drama *The Evil Prince*. The writers created texts for a wide array of readers, based on the realistic convention, simplified stylistics, and topics that relate to readers' everyday experiences. The problems of contemporary life (that of the individual, society, or politics) touched upon in such works elicit strong emotional reactions from readers.

Key words: Bulgarian literature, Zachary Karabashliev, Georgi Tenev, Kalin Terziyski.

W 2015 roku ukazały się na polskim rynku wydawniczym nowe przekłady z literatury bułgarskiej autorstwa Hanny Karpińskiej. W majowym numerze miesięcznika „Dialog” opublikowano sztukę teatralną pt. *Zły książę* Georgiego Tenewa. Oficyna Książkowe Klimaty¹ wydała dwie pozycje: zbiór opowiadań Kalina Terzijskiego pt. *Czy jest ktoś, kto cię kocha?* oraz powieść Zacharego Karabaszliewa *18% szarości*.

Wymienione teksty należą do korpusu współczesnego piśmiennictwa bułgarskiego. Poddanie ich analizie będzie pomocne w określeniu repertuaru form, konwencji i tematów obecnych, aprobowanych i popularnych na obu rynkach czytelnicznych. Z pewnością trzy omawiane przykłady łączy kategoria tak zwanych

¹ Wydawnictwo, mające swoją siedzibę we Wrocławiu, powstało w 2013 roku i specjalizuje się w edycji współczesnej prozy pochodzącej z rejonów usytuowanych na południe od Polski. Dotychczas zostały opublikowane przekłady między innymi z literatur: słowackiej, czeskiej, greckiej, bułgarskiej, rumuńskiej.

tekstów bliskich życiu dzisiejszego odbiorcy. Tenew, Karabaszwew oraz Terzijski kreują bohaterów literackich pokrewnych czytelnikom pod względem psychicznym i emocjonalnym. Pisarze wydają się nader wyczuleni na współczesne problemy uwarunkowane położeniem geograficznym, sytuacją polityczną oraz życiem społecznym. U podstaw omawianych tekstów leżą archetypiczne wyobrażenia na temat walki dobra ze złem, a także próby uporządkowania rzeczywistości zdominowanej przez chaos. Nie oznacza to jednak łatwych rozwiązań na poziomie akcji/fabuły utworów, ponieważ ich finał niejednokrotnie okazuje się niejednoznaczny. Kolejną kwestią, o której należy wspomnieć, jest wybór odpowiedniej formy literackiej oraz gatunku przyciągających uwagę odbiorców. Karabaszwew odwołuje się do czytelnego modelu powieści drogi o rozpoznawalnej i atrakcyjnej strukturze. Kamelia Nikołowa twierdzi, że tekst Tenewa jest bliski estetyce konwencjonalnej sztuki, uzupełnionej elementami brutalistycznego dramatu². Sam autor podkreśla związki własnej twórczości z kinem (*neo-noir*), natomiast krytycy doszukują się w niej przejawów fascynacji brytyjską dramaturgią typu *in-yer-face*. Z kolei krótkie formy prozatorskie Terzijskiego trafiają w gusta szerokiego kręgu czytelników dzięki atrakcyjnej fabule oraz przywołaniu produktywnych motywów, wywołujących w odbiorcach silne emocje. Pisarz opisuje marazm rzeczywistości, niemoc i pustkę człowieka pogrążonego w samotności, zagubienie, odczucie bezsensu życia, frustracji i izolacji wynikające z niezaspokojonego pragnienia miłości, co w wielu przypadkach skutkuje przemocą i agresją.

Twórczość Georgiego Tenewa (ur. 1969) jest znana czytelnikowi polskiemu z wydanego w 2012 roku tomiku opowiadań pt. *Światło święte* w tłumaczeniu studentów filologii bułgarskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uważna lektura zbioru krótkich form prozatorskich ujawnia skłonność bułgarskiego pisarza do łączenia tradycyjnej techniki narracji realistycznej z elementami fantastyki grozy. Wprowadzanie pierwiastków sprzecznych z codziennym doświadczeniem przełamuje zasadę prawdopodobieństwa i wytwarza atmosferę napięcia, chaosu, niesamowitości i dziwaczności. W opowiadaniach, opartych na popkulturowym toposie katastrofy, opisywany jest postapokaliptyczny krajobraz niepozawiony rodzimego kolorytu (motyw Starej Płaniny, kinematografii bułgarskiej). Wyobrażenia na temat bliżej nieokreślonej przyszłości i nowego pokolenia burzącego dawny ład połączone są z tematyką przemocy, różnorodności seksualnej, nieskrępowanej erotyzacji życia, rasizmu, półświatka, przemocy oraz biopolityki.

Małgorzata Wnuk stwierdza: „Tenewa projekcja przyszłości, rodzaj katastrofizmu wynikającego bezpośrednio z naszych działań, to wyraz swoistego lęku o tożsamość. Strachu o dziedzictwo narodowe i możliwość partycypowania w kulturze narodowej [...]”³. Trudno jednak uznać prozatorskie kreacje bułgarskiego pisarza

² K. Nikołowa: *Nowy dramat bułgarski. Ku teatrowi politycznemu*. Przeł. H. Karpińska. „Dialog” 2015, nr 5, s. 237.

³ M. Wnuk: „*Tylko miłość*”. W: G. Tenew: *Światło święte*. Oprac. i red. M. Wnuk, R. Sendek. Kraków 2012, s. 11.

za transpozycje katastrofy realnej czy prawdopodobnej. Warto przywołać słowa Bartosza Szurika: „w większości apokaliptycznych utworów nie chodzi o żadne doniosłe przesłanie. Wszystkie one muszą być jednak atrakcyjne dla odbiorców, bowiem w samym motywie zagrożenia tkwi coś naturalnie urzekającego, tak jak w sile potężnego destrukcyjnego żywiołu tkwi estetyczne piękno”⁴. Tenew świadomie rezygnuje ze ścisłości znaczeniowej tekstu, dzięki fragmentacji semantycznej opowiadań z powodzeniem zostaje wytworzona dominująca aura niespójności, lęku i niepewności. Dobitnej wulgarności i atmosferze katastrofizmu towarzyszy tkliwość oraz nostalgia za utraconym niegdyś ładem. Robert Sendek zwraca uwagę na przemyślany tryb epickiej wypowiedzi: „Tenew prowadzi narrację w oryginalny i nowatorski sposób, wymagający uważnej lektury. Tekst jest rwany, fragmenty składające się na poszczególne opowiadania zestawiane są ze sobą w zaskakujący, nieoczekiwany sposób, tworząc mocno kontrastowe w wielu wypadkach obrazy”⁵.

Georgi Tenew jest znanym i rozpoznawalnym w Bułgarii twórcą, w którego dorobku można odnaleźć teksty prozatorskie, poetyckie, dramaturgiczne, a także scenariusze filmowe i telewizyjne. Wraz z reżyserem Jaworem Gyrdewem oraz scenografem Nikołą Toromanowem założył w latach 90. grupę artystyczną Triumviratus, realizującą projekty teatralne oraz wspierającą produkcję przedstawień. W 2012 roku otrzymał nagrodę ASKEER w dziedzinie dramaturgii za sztukę *Завръщане във Витенберг*. Tenew współpracuje również z sofijskim teatrem Sfumato, słynącym z niekonwencjonalnych interpretacji tekstów scenicznych oraz eksperymentów artystycznych. Jego utwory wystawiano na deskach teatralnych w Niemczech, Francji oraz Rosji.

Sztuka *Злият принц* (*Zły książę*) miała swoją premierę jesienią 2013 roku w Teatrze Narodowym im. Iwana Wazowa w Sofii, wyreżyserował ją sam autor. Spektakl, w mniemaniu Mariany Cwetkowej, został zrealizowany w stylu hollywoodzkim⁶. Dramat Tenewa można osadzić w nurcie tak zwanego nowego brutalizmu (*in-her-face theatre*), bazującym na szokowaniu odbiorcy i wprowadzaniu go w stan niepokoju. Dostarczanie mocnych wrażeń nierzadko wynika z przekraczania granic dobrego smaku. W czasach współczesnych, jak pisał Piotr Dobrowolski, „jedynym okrucieństwem, które zdolne jest jeszcze zatrwazać, staje się jego forma fizyczna, akty brutalności i przemocy”⁷.

Kamelia Nikołowa zwraca uwagę na aspekt ujęcia sztuki Tenewa w kategoriach tekstu politycznego, mającego wyraźne odniesienia do współczesnych

⁴ B. Szurik: *A-pop-kalipsa*. „Znak” 2013, nr 692, s. 122.

⁵ R. Sendek: *Poemat recytowany w masce przeciwgazowej*. W: G. Tenew: *Światło święte...*, s. 18.

⁶ M. Цветкова: „Злият принц” — трилър по холивудски. *Годишник на Народния театър „Иван Вазов” 2013*. Red. Г. Борисов. Народен театър „Иван Вазов” 2014, s. 274—275. O ile nie zaznaczono inaczej, tłumaczenia tekstów mojego autorstwa — D.G.S.

⁷ P. Dobrowolski: *Teatralne wojny z kontrolą medialną*. „Przestrzenie Teorii” 2007, nr 7, s. 209.

problemów rzeczywistości społecznej w Bułgarii. Jak zaznacza badaczka, kierunek ten we współczesnym dramacie bułgarskim łączy autorów, którzy „piszą w różnych estetykach, i reprezentowany jest przez zaledwie kilku dramatopisarzy z pojedynczymi własnymi tekstami i jedną niedawno powstałą niezależną grupę [...]”⁸. W minionym okresie teatr polityczny inspirowany był zideologizowanym życiem społecznym, w obliczu którego dramaturdzy manifestowali swoje wątpliwości lub wprost przeciwnie — utwierdzali zasadność jego konstrukcji. Współcześnie teatr polityczny ma odmienną funkcję, jak twierdzi Dorota Sajewska: „zaczyna krążyć przede wszystkim wokół radykalnego zakłócenia normy społecznej przez jednostkę”⁹.

Tenew w swej twórczości odwołuje się do społeczno-politycznego doświadczenia odbiorców i uwypukla problemy, w które uwikłane jest współczesne społeczeństwo bułgarskie. Z powodzeniem obrazuje mechanizmy rządzące rzeczywistością sterowaną przez mafię, wszechobecną korupcję oraz bezkarność lokalnych oligarchów. Zamiast globalnej metafory politycznej pisarz przedstawia konkretne, niewielkie środowisko bułgarskiej prowincji, ukazując w jasnej formie patologię rządzącą miejscowymi układami.

Wnikliwa analiza dramatu pozwala stwierdzić, że Tenew nie dąży do realizacji idei teatru politycznego, formułowanej w wypowiedzi programowej Thomasa Ostermeiera zatytułowanej *Teatr w dobie przyspieszenia*¹⁰. Niemiecki reżyser wprowadza do rozważań nad nowym teatrem politycznym pojęcie oczyszczenia, jak pisze Sajewska, osiąganego poprzez „przekroczenie tabu, seksualność, przemoc, brutalność”¹¹. Trudno jednak mówić o funkcji oczyszczającej w dramacie bułgarskiego autora, związanej chociażby z projekcją innej/możliwej/alternatywnej rzeczywistości, ukazaniem sensu jednostkowego cierpienia czy wprowadzeniem motywu kary za popełnione winy. Tenew, podejmując kwestie traumatyczne, związane z ciemną stroną natury człowieka (motyw licznych zabójstw z zimną krwią i premedytacją), nie stawia pytań o psychiczne uwarunkowania sprawcy. Należałoby zapytać, czy ten typ teatru poszerza społeczną świadomość wobec ideologicznych niedomówień i kreuje wrażliwość widzów na liczne współczesne dewiacje?

Centralną figurą dramatu *Zły książę* jest komisarz policji, były wojskowy, weteran — uczestnik misji w Iraku, obecnie funkcjonariusz w prowincjonalnym miasteczku, w którym dominuje wszechobecną korupcja, a relacje międzyludzkie uwikłane są w sieć towarzysko-biznesowo-politycznych powiązań, układów i porozumień. Na lokalnej społeczności kładzie się cieniem niewyjaśnione od roku i wstrząsająco brutalne morderstwo młodej dziewczyny. Wraz z rozwojem akcji dramatu poznajemy niecną przeszłość głównego bohatera, który wykorzystywał stanowisko dowódcy oddziału wojskowego w Iraku do załatwiania intratnych,

⁸ K. Nikołowa: *Nowy dramat bułgarski...*, s. 234.

⁹ D. Sajewska: *Pod okupacją mediów*. Warszawa 2012, s. 58.

¹⁰ T. Ostermeier: *Teatr w dobie przyspieszenia*. „Didaskalia” 2000, nr 36, s. 15—18.

¹¹ D. Sajewska: *Pod okupacją...*, s. 65.

nielegalnych interesów. Formacja pod jego pieczęcią zajmowała się procederem konwojowania heroiny do Afganistanu. Nielegalny biznes doprowadził do śmierci trzech żołnierzy z podległej mu jednostki. Komisarz, prawdopodobnie cierpiący na syndrom postwojenny¹², jest człowiekiem pozbawionym wyższych uczuć, aroganckim, manifestującym poczucie wyższości wobec ludzi ze swego otoczenia. Kieruje się chłodną i cyniczną kalkulacją zysków i strat, popełnia z zimną krwią kilka morderstw.

W Bułgarii sztuka Tenewa zyskała zróżnicowane recenzje. Dla przykładu Gergana Pirozowa zarzuca brak wiarygodności przedstawionym zdarzeniom, które w intencji autora miały oddawać stan współczesnej rzeczywistości bułgarskiej i nie wróży sztuce powodzenia¹³.

Książka Kalina Terzijskiego wzbudza spore zainteresowanie, a więc trafia w potrzeby i gusta czytelników polskich, czego dowodem są liczne recenzje i omówienia dostępne w internecie. Bułgarski pisarz — z wykształcenia lekarz psychiatra, zajmujący się twórczością literacką — opublikował w swojej ojczyźnie osiem tomów opowiadań, trzy tomiki wierszy i cztery powieści. Jest także autorem scenariuszy radiowych i telewizyjnych. Borisław Gyrdev określa Terzijskiego jako pisarza o ugruntowanej pozycji na bułgarskim rynku czytelnictwa, cieszącego się popularnością medialną¹⁴. W swoim kraju Terzijski przybiera pozę celebryty, ma szerokie grono odbiorców, zainteresowanych kupnem systematycznie publikowanych pozycji książkowych. Nie stroni od obecności w mediach i często pojawia się na szklanym ekranie. Uznawany za prowokatora i wywrotowca lubuje się w ujawnianiu szczegółów własnej zawiłej biografii — chętnie dzieli się doświadczeniem choroby alkoholowej, rozważa przyczyny nieudanego życia rodzinnego.

Na rynku wydawniczym, jak twierdzi Angeł Igow, Terzijski zrobił „szybką, głośną i bezkompromisową karierę”¹⁵. Młody krytyk nie bez ironii dodaje:

Kajo jest wszędzie, na wszystkich kanałach, gazetach, rozmowach, niezależnie czy chodzi o literaturę, psychiatrię, alkohol czy pozaziemskie cywilizacje. Sprzedaje książki, które są czytane. Jego wszechobecność powoduje szerokie spektrum reakcji — od delikatnej zawiści, poprzez umiarkowany sceptycyzm, aż do nieskrywanego zachwyty (wśród studentek drugiego roku). Krótko mówiąc: Kalin Terzijski jest gwiazdą¹⁶.

¹² Zob. С. Евлогиев: *Принцът на смъртта*. W: *Годишник на Народния театър...*, s. 271.

¹³ Г. Пирозова: *Упойка, ужас или споделяне*. „Капитал/Light”, 22—28.03.2014, s. 39.

¹⁴ Б. Гърдев: „Войник” на Калин Терзиjsки. „Литературен вестник” 2013, nr 20, s. 4.

¹⁵ А. Игов: *Разтърсващо. Без натоварване*. „Култура” 2011, nr 38. <http://www.kultura.bg/bg/article/view/18969> [Data dostępu: 12.03.2016].

¹⁶ А. Игов: *Разтърсващо. Без натоварване...*

Według Igowa sekret popularności książek pisarza tkwi w patosie oraz emocjonalnym stylu, silnych namiętnościach, kreowaniu życia na pełnych obrotach. Co więcej, krytyk wróży Terzijskiemu międzynarodową sławę, ponieważ pisarz tworzy oczekiwany przez czytelnika zachodniego wizerunek małego, usytuowanego na Bałkanach kraju, pełnego alkoholików, szaleńców, bezdomnych psów, społecznej nędzy oraz czarnego humoru. „Prawdziwa Europa Wschodnia”¹⁷ — kwituje z przekąsem Igow.

Powieści bułgarskiego pisarza przyciągają uwagę już samymi tytułami: *Алкохол*, 2010 (*Alkohol*), *Лудост*, 2011 (*Szaleństwo*), *Воиник*, 2012 (*Żołnierz*), *Любовта на 45-годишния мъж*, 2013 (*Miłość 45-letniego mężczyzny*). Pierwsza z wymienionych książek ma charakter autobiograficzny i jest zapisem zmagania autora z chorobą alkoholową oraz jego doświadczenia w zawodzie lekarza psychiatry.

Opublikowany w Polsce zbiór opowiadań *Czy jest ktoś, kto cię kocha?* otrzymał w 2011 roku Europejską Nagrodę Literacką. Warto przywołać w tym miejscu słowa Agnieszki Fulińskiej: „istnieją trzy podstawowe przyczyny popularności gatunków popularnych: związek z najważniejszymi archetypami ludzkości, klasyczna forma narracyjna i bezpośrednia reakcja na otaczający świat i problemy żyjącego w nim człowieka”¹⁸. Terzijski kreśli w konwencji realistycznej konkretną rzeczywistość ze sfery powszedniości, jednak akcent zostaje położony na elementy tragizmu losów ludzkich. Ten typ prozy skupia jak w soczewce problemy psychiczne i osobowościowe współczesnych jednostek, których treść życia wypełnia zmaganie się z frustracją, monotonią, powtarzalnością zdarzeń, lękami i obsesjami (*Kolekcjoner cennych rzeczy*, *Pomarańczowe, prawie brązowe*), poczuciem niespełnienia w licznych sferach egzystencji (*Jedna z dwóch dróg*).

Opowiadania Terzijskiego, wpisujące się w schemat literatury popularnej, stanowią odbicie konstrukcji dzisiejszego świata i dysfunkcji współczesnego społeczeństwa. Bohaterów krótkich i dobrze skonstruowanych opowieści łączy niedostatek miłości. Narracja, oparta na ironicznym dystansie i rezerwie wobec opisywanych traumatycznych zdarzeń i nieszczęść, wzmacnia napięcie oraz grozę nieprzyjaznego świata przedstawionego. Dla pogrążonych w rozpacz postaci, doświadczających stresu i izolacji, niejednokrotnie wyjściem z życiowego impasu okazuje się tragiczny finał — gest samobójczy (*Czy jest ktoś, kto cię kocha?*). W repertuarze tematów znajdują się również między innymi wątki agresji płynącej z bezradności i alkoholizmu (*Rękoczyn*), drobnych oszustów, naciągaczy ulicznych (*Żebrak*) czy tragicznej śmierci syna — narkomana (*Problemy ze sprzątaczką*).

Sceneria pogrążonego w deszczu, szarudze i mroku miasta wzmacnia poczucie pesymizmu i beznadziejności. Tłem większości opowiadań jest realistyczny

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ A. Fulińska: *Dlaczego literatura popularna jest popularna?* „Teksty Drugie” 2003, nr 4, s. 61.

pejzaż miejski stanowiący metaforę wewnętrznych zmagania człowieka z przeciwnościami losu (*Spacer po przestrzeni z niewielkimi dygresjami w czasie*). W krajobrazie urbanistycznym odnajdujemy ciekawy zapis subiektywnej refleksji zrodzonej w czasie spaceru po Babskim Bazarze. Narrator z powodzeniem oddaje niezwykle kolorystyczny najstarszego w Sofii targowiska, słynącego z kontrastów, dominującego chaosu i hałasu, wszechobecnego brudu i alkoholu oraz epatujących brzydotą zakamarków.

Warto przypomnieć, że dla literatury popularnej „stopień artystycznej oryginalności dzieła nie stanowi najważniejszego kryterium wartości”¹⁹. Punkt ciężkości zostaje przesunięty na świadome utrzymanie typowej dla kultury masowej konwencji — chodzi między innymi o kreowaną aurę niesamowitości, okrucieństwa, grozy, które z powodzeniem dostarczają czytelnikowi silnych przeżyć emocjonalnych. Terzijski umiejętnie odwołuje się w swej prozie do strategii nieoczekiwanych zwrotów akcji i niespodziewanych puent.

Aprobujące i negujące twórczość Terzijskiego opinie bułgarskich krytyków literackich oraz burzliwe dyskusje medialne, w których centrum jest sam autor, zwiększają jego popularność. Brakuje jednak merytorycznej refleksji krytycznej, określającej i precyzującej miejsce twórczości Terzijskiego w najnowszej literaturze bułgarskiej. Przykłady krańcowo przeciwnych ocen, formułowanych na łamach czasopism, dezorientują odbiorców i stawiają pod znakiem zapytania jakość osądów. Czytelny przykład ambiwalencji i niespójności odnajdujemy w słowach Mitko Nowkova na temat poczytności zbioru opowiadań *Има ли кой да ви обуча?*, która wynikałaby, jego zdaniem, z umiejętności rozdawania nadziei w warstwie ideowej oraz zdolności bycia „nie inżynierem, ale imażynistą ludzkiej duszy”²⁰. Ten sam krytyk, w ankiecie dotyczącej wydarzenia literackiego w 2011 roku, określił małe formy prozatorskie Terzijskiego mianem „sentymentalnych klisz”, napisanych przez człowieka o skłonnościach ekshibicjonistycznych²¹.

W 2015 roku opublikowano również książkę debiutancką pt. *18% szarości* pisarza mieszkającego przez wiele lat w Stanach Zjednoczonych — Zacharego Karabaszliewa (ur. 1968). Rozpowszechniona w 2008 roku w Bułgarii współczesna powieść drogi szybko zyskała miano bestsellera wydawniczego, doczekując się w stosunkowo krótkim czasie kilku dodruków. Dzięki niezwyklej popularności włączona została do listy 100 ulubionych książek bułgarskich w plebiscycie The Big Read, zorganizowanym przez radio BBC. Przekłady powieści na język angielski i francuski ukazały się w Stanach Zjednoczonych oraz we Francji.

Karabaszliew zyskał uznanie również jako dramaturg — dzięki sztukom teatralnym *Аутоматия* (2004), *Неделя вечер* (2006) i *Откам* (2008), które zostały

¹⁹ A. Zawada: *Proza polonistyki jutra*. W: *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo — wiedza o języku — wiedza o kulturze — edukacja. Zjazd Polonistów, Kraków, 22–25 września 2004*. T. I. Red. M. Czermińska. Kraków 2005, s. 636.

²⁰ М. Новков: 2011: Годината на разказа. „Култура” 2012, nr 9, s. 7.

²¹ *Вашието литературно събитие на 2011*. „Литературен Вестник” 2011, nr 41/42, s. 19.

zauważone na wielu krajowych festiwalach i konkursach. Obecnie pisarz pełni funkcję redaktora naczelnego w jednym z wiodących wydawnictw bułgarskich — Siela (Сиела).

Milena Kirowa określa książkę *18% szarości* Karabasziiewa jako pozycję dla czytelnika dojrzałego, jednak dostrzega jej liczne mankamenty. Zarzuca powieści brak oryginalności, zwraca uwagę na banalność problematyki egzystencjalnej głównego bohatera oraz utarty schemat epicki, zakładający trzy punkty widzenia narratora.

Karabasziiew nie kryje strategii, która przełożyła się na niezwykle popularność i dostępność odbioru powieści. W jednym z wywiadów przyznaje: „włożyłem wiele pracy, by łatwo się czytała. Wypowiedź jest uproszczona, miejscami minimalistyczna”²². Nasycona mową bohaterów, płynna i swobodna narracja nie unika odwołań do języka kolokwialnego. Uwagę przyciąga umiejętny dobór środków językowych, tworzących specyficzny żargon subkultur młodzieżowych, oddających nacechowaną stylistycznie mowę ulicznych pijaczków, przestępczego półświatka czy dilerów narkotykowych. Wartka akcja z jej nieoczekiwanymi zwrotami nasuwa skojarzenia z kanonami literatury popularnej. W książce nie brakuje scen nadużywania alkoholu i seksu, bijatyk czy ucieczki.

Opuuszczony przez żonę inteligentny, wrażliwy i zraniony główny bohater w czasie długiej podróży po Ameryce próbuje ustalić przyczyny bolesnego niepowodzenia, poszukując źródeł porażki w sobie samym. Uświadomienie sobie bezgranicznej miłości do życiowej partnerki następuje w momencie jej zniknięcia. Tajemnicza nieobecność kobiety nadaje jej aurę niezwykłości. W oczach Zacka urasta ona do rangi ucieleśnionego anioła o atrybutach piękna i dobra.

Głównej osi narracyjnej towarzyszy konsekwentnie zapis wybranych rozmów Zacka i Stelli, tworzących obraz rozwijającej się od pierwszego spotkania intymnej relacji damsko-męskiej. W dramatycznym punkcie kulminacyjnym fabuły główny bohater uświadamia sobie, że ukochana straciła życie w wypadku samochodowym.

Karabasziiew umiejętnie stosuje gradację nie tylko na poziomie przedstawionych wydarzeń, lecz także sprawnie operuje natężeniem emocji odbiorców. Pisarz z rozmysłem uatrakcyjnia fabułę, by trafić w gust czytelników. Nie próbuje jednak pogłębić rysu psychologicznego głównego bohatera, którego motywacja działania wydaje się w wielu momentach naiwna, płytka i powierzchowna (uwi-doczniona chociażby w motywie rezygnacji z pasji fotograficznej na rzecz dostatniego życia). Centralna postać powieści o cechach przeciętności nie przechodzi procesu dojrzewania czy osobowościowej metamorfozy.

Współcześni bułgarscy prozaicy Karabasziiew oraz Terzijski stosują w swej prozie realistyczną konwencję fabularną. Na plan pierwszy wysuwają się fakto-

²² С. Петкова, З. Карабашлиев: *Пътуване в черно-бяло: Разговор със Захари Карабашлиев [за романа му „18 процента сиво”, С., Сиела, 2008]*. „Култура” 2008, nr 30, s. 5.

graficzność, odwołania do rozpoznawalnych przez czytelnika świadectw kulturowych czasów współczesnych oraz natura człowieka zamieszkującego konkretne środowisko społeczne. Czytelnik odkrywa znaną z autopsji problematykę: rozpadu lub kruchości więzi międzyludzkich, przemocy, komercji, konsumpcyjnego stylu życia, frustracji, samotności oraz niespełnienia, którym towarzyszą pragnienia prawdziwej miłości, przywiązania i bezinteresowności. Tenew proponuje efektowny dramat kryminalny oparty na bieżących elementach życia politycznego i społecznego, demaskujący korupcyjno-przestępcze struktury. Na podstawie zainteresowania omawianymi tekstami (zwłaszcza prozatorskimi) ze strony czytelników należy uznać, że zapotrzebowanie na podobny rodzaj piśmiennictwa rośnie. Warto na koniec podkreślić znaczenie podejmowanych działań popularyzacyjnych. Umiejętna organizacja wydarzeń literackich — promocji, spotkań autorskich, konkursów dotyczących sprzedaży danego tytułu — przekłada się na intensywność odbioru publikacji. Nie bez znaczenia pozostaje przestrzeń wirtualna, która okazuje się łatwo dostępnym forum wymiany poglądów, refleksji i recenzji czytelnicznych.

Literatura

- Dobrowolski P.: *Teatralne wojny z kontrolą medialną*. „Przestrzenie Teorii” 2007, nr 7, s. 197—214.
- Fulińska A.: *Dlaczego literatura popularna jest popularna?* „Teksty Drugie” 2003, nr 4, s. 55—66.
- Nikołowa K.: *Nowy dramat bułgarski. Ku teatrowi politycznemu*. Przeł. H. Karpińska. „Dialog” 2015, nr 5, s. 233—238.
- Ostermeier T.: *Teatr w dobie przyspieszenia*. „Didaskalia” 2000, nr 36, s. 15—18.
- Sajewska D.: *Pod okupacją mediów*. Warszawa 2012.
- Sendek R.: *Poemat recytowany w masce przeciwigazowej*. W: G. Tenew: *Światło święte*. Oprac. i red. M. Wnuk, R. Sendek. Kraków 2012, s. 17—23.
- Szurik B.: *A-pop-kalipsa*. „Znak” 2013, nr 692, s. 122—127.
- Wnuk M.: *„Tylko miłość”*. W: G. Tenew: *Światło święte*. Oprac. i red. M. Wnuk, R. Sendek. Kraków 2012, s. 9—16.
- Zawada A.: *Proza polonistyki jutra*. W: *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo — wiedza o języku — wiedza o kulturze — edukacja*. Zjazd Polonistów, Kraków, 22—25 września 2004. Red. M. Czermińska. Kraków 2005.
- Евлогиев С.: *Принцът на смъртта*. W: *Годишник на Народния театър „Иван Вазов” 2013*. Red. Г. Борисов. Народен театър „Иван Вазов” 2014, s. 270—272.
- Гърдев Б.: *„Войник” на Калин Терзийски*. „Литературен вестник” 2013, nr 20, s. 4.
- Игов А.: *Разтърсващо. Без натоварване*. „Култура” 2011, nr 38. <http://www.kultura.bg/bg/article/view/18969>.
- Новков М.: *2011: Година на разказа*. „Култура” 2012, nr 9, s. 7.
- Петкова С., Карабашлиев З.: *Пътуване в черно-бяло: Разговор със Захари Карабашлиев [за романа му „18 процента сиво”, С., Сиела, 2008]*. „Култура” 2008, nr 30, s. 5.

Пирозова Г.: *Упойка, ужас или споделяне*. „Капитал/Light”, 22—28.03.2014, s. 38—39.
Цветкова М.: „Злият принц” — трилър по холивудски. *Годишник на Народния театър „Иван Вазов” 2013*. Red. Г. Борисов. Народен театър „Иван Вазов” 2014, s. 274—275.
Вашето литературно събитие на 2011. „Литературен Вестник” 2011, nr 41/42, s. 17—20.

Дорота Голек-Сепетлиева

По следите на българската литература в Полша през 2015 година

Резюме

Статията е посветена на присъствието на българската литература в Полша през 2015 година, с оглед на жанрови форми, конвенции, стилистични похвати и теми. През въпросната година са публикувани преводи, извършени от Ханна Карпинска, на следните творби: сборника с разкази на Калин Терзийски *Има ли кой да ви обича?*, романа за пътя на Захари Карабашлиев *18% сиво* и криминалната пиеса на Георги Тенев *Злият принц*. Писателите създават произведения, предизвикващи силни емоции, които достигат до широк кръг читатели, въз основа на реалистична конвенция, опростен и достъпен за възприемане стил. Карабашлиев и Терзийски изграждат разпознаваема от читателя действителност, като на преден план се открояват актуалната културно-социална обстановка и проблемите на съвременния човек (разпадането на взаимоотношенията, чувството на неудовлетвореност, самотата и неуспехът, придружени от копнежа за истинска любов, преданост и всеотдайност). Тенев предлага криминална драма, базирана върху текущи проблеми от политическия и социалния живот, демаскирайки корупционните и престъпните практики.

Ключови думи: Калин Терзийски, Георги Тенев, Захари Карабашлиев, българска литература в Полша.

Dorota Golek-Sepetliewa

On the trail of Bulgarian literature in Poland in 2015

Summary

The article comments on the presence of Bulgarian literature in Poland in 2015 from the perspective of genre forms, conventions, stylistic devices, and topics. In the abovementioned year, translations (by Hanna Karpińska) of the following works were published: Kalin Terziyski's collection of short stories *Is there anybody to love you?*, Zachary Karabashliev's road novel *18% gray*, and Georgi Tenev's crime drama *The Evil Prince*. The writers created texts that elicit strong emotions, based on realistic convention, in a simplified, accessible style. Terziyski and Karabashliev created a reality recognized by the reader, in which at the forefront there is the present social and cultural situation along with the problems of modern man (the breakdown of interpersonal relationships, as well as feelings of dissatisfaction, loneliness, and misery, accompanied by the desire for true love, devotion, and dedication). Tenev presents a crime drama based on the current elements of the political and social life, thereby exposing corrupt and criminal practices.

Key words: Kalin Terziyski, Georgi Tenev, Zachary Karabashliev, Bulgarian literature in Poland.